

Förberedd och sedd

Förutsättningar vid övergången från barn- till vuxensjukvård

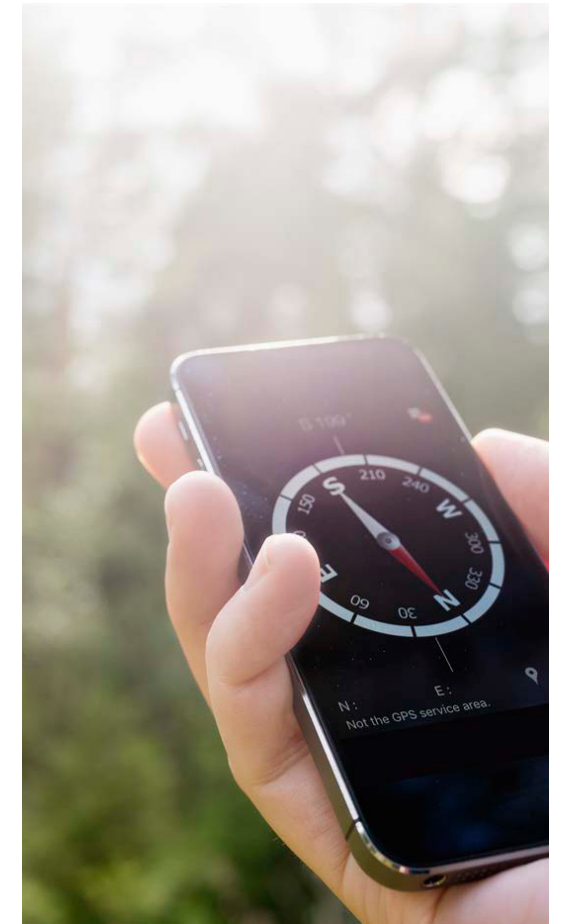
Riksförbundet Sällsynta diagnoser, 4 mars 2020

Eshat Aydin

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

- Bildades 2011
- Har i dag ungefär 40 medarbetare
- Följer upp och analyserar hälso- och sjukvården, tandvården och omsorgen ur ett patient-, brukar- och medborgarperspektiv
- Egeninitierade uppdrag och regeringsuppdrag
- Tar fram kunskapsunderlag och rekommendationer till beslutsfattare rörande vårdens och omsorgens funktionssätt och styrning
- En oberoende och renodlad analysmyndighet d.v.s. fristående i förhållande till politikens och lagstiftningens implementering och uttolkning

Agenda

Syfte och metod

Resultat

Slutsatser

Rekommendationer

Kommande projekt

Syfte, mål och frågor

Syfte och mål

- **Syfte** att bidra till att definiera vad som är viktigt inför, under och efter övergången från barn- till vuxensjukvård ur barn och ungas samt andra involverade aktörers perspektiv.
- **Mål** att bidra med kunskap om vad det är i övergången som inte fungerar och hur övergången kan utvecklas och förbättras.

Frågor

1. Vad säger forskningen om hinder och möjligheter i övergången från barn- till vuxensjukvård?
2. Vilka erfarenheter har unga, deras närstående och vårdpersonal av övergångar?
3. Vilka åtgärder kan förbättra övergången från barn- till vuxensjukvården ur ungas och andra involverade aktörers perspektiv?

Avgränsningar

- Barn och unga med långvariga sjukdomar och tillstånd, och tre vanligt förekommande sjukdomar och funktionsnedsättningar
  - Astma och allergi
  - Reumatism
  - Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar
- Endast förutsättningarna för övergångar inom hälso- och sjukvården granskas
  - ungas övergångar kan omfatta fler relationer än de som är aktuella inom hälso- och sjukvård
  - viktiga delar hamnar t.ex. inom socialtjänst och skola
  - verksamheter inom socialtjänst och skola som omfattar målgruppen berör stora och komplicerade områden ...
  - ... vilket gör att de behöver att belysas i särskilda utredningar och presenteras i egna rapporter

Primära källor

Litteraturstudie

- Fokus på litteraturöversikter samt internationella riktlinjer
- Avgränsning till barn och unga med långvariga sjukdomar och tillstånd
- Fokus på barn- och ungas erfarenheter av övergångar

Intervjustudie

- Illustrerande beskrivningar med syftet:
  - att ge exempel på hur övergångar sker, och hur de uppfattas av ungdomar och vårdpersonal
  - att komplettera den bild som framkommit i litteraturstudien
  - inte att ge en helhetsbild av hur övergångar fungerar i Sverige
- 31 intervjuer, varav:
  - 14 intervjuer med unga som gjort en övergång
  - 4 intervjuer samt 1 seminarium (deltagare från 10-tal föreningar) med patientorganisationer
  - 13 intervjuer med vårdpersonal inom specialiserad barn- och vuxensjukvård vid sjukhus

Agenda

Syfte och metod

Resultat

Slutsatser

Rekommendationer

Kommande projekt

Förutsättningarna för övergången från barn- till vuxensjukvård

- **Hälso- och sjukvårdens skyldigheter mot unga i vården**
  - HSL och patientlagen - generellt om patienters rättigheter
  - Särskilt om skyldigheter mot barn (5 kap. 6-8 §§ HSL och 1 kap. 8 §, 3 kap. 3 §, 4 kap. 3 § PL). Bland annat krav på
    - att beakta barnets bästa vid hälso- och sjukvård till ett barn
    - att information till barnet ska anpassas
    - att barnet ska göras delaktigt och
    - att barnets inställning ska tillmätas betydelse utifrån ålder och mognad
- **Övergång av unga med långvariga sjukdomar och tillstånd**
  - Stöd från olika verksamheter i hälso- och sjukvården
    - Beroende på t.ex. ålder, diagnos, besvärens omfattning, vårdens organisering och utbud etc.
  - Skillnader mellan barn- och vuxensjukvård
    - barnsjukvården fokuserad på familjen
    - vuxensjukvården ser unga mer som självständiga personer
  - Oftast ålder, inte mognad, som avgör när övergång sker

Förutsättningarna för övergången från barn- till vuxensjukvård, forts.

- **Ökad efterfrågan på riktlinjer för övergångar**
  - vetenskapliga publikationer ökar, men i huvudsak *beskrivande*
  - internationella riktlinjer med rekommendationer sedan 1990-talet, saknas nationella i Sverige, efterfrågas alltmer
  - utformning av riktlinjer och rekommendationer varierar
    - t.ex. ungdomskliniker, övergångskoordinator, planering med de unga, bedömning av delaktighet och ansvar för egenvård samt integrering av barn- och vuxensjukvård
- **Svårigheter att utvärdera effekter av övergångsprogram**
  - få effektutvärderingar
  - olika insatser framhålls som lyckade

Erfarenheterna av övergång uttrycks lite olika men är i stora delar desamma mellan unga, föräldrar och personal

Unga	Föräldrar	Patientföreningar
▶ Blandade känslor inför övergången ▶ Upplevelsen påverkas av skillnader mellan barn- och vuxensjukvården • Kompetens • Tillgänglighet • Kontinuitet ▶ Inga särskilda förberedelser inför övergången ▶ Bristfällig information ett hinder • Mellan barn- och vuxensjukvården • Om vad den nya situationen innebär	▶ En omställning att inte längre ha huvudansvaret ▶ Känner oro inför övergången utifrån flera aspekter • Kopplat till barnets mognad och förmåga till egenvård • Personalens kompetens • Personkontinuitet och bristen på långsiktighet	▶ Brister i helhetssyn och samordning ▶ Problemen är generella och inte diagnosspecifika ▶ Förmågan till självständighet och ansvar är individuell

Erfarenheterna av övergång uttrycks lite olika men är i stora delar desamma mellan unga, föräldrar och personal

Vårdpersonal

- ▶ Övergången inleds med en remiss, återkoppling saknas om övergången fungerat
- ▶ Bristande resurser och rutiner ses som hinder vid övergång
- ▶ Flera viktiga komponenter i övergångsprocessen
- ▶ Saknar kunskap om ungas upplevelser av övergången
- ▶ Risk för försämrat förtroende för vården vid abrupt övergång
- ▶ Utbredd vilja att förbättra rutinerna

Olika insatser för att förbättra övergångsprocessen beskrivs och efterfrågas

- **Unga önskar förberedelse och delaktighet vid övergång**
  - flexibilitet avseende tidpunkten för övergång
  - ökad självständighet och delaktighet genom anpassad information och kunskap
  - kontinuitet i vården - värderas högt av unga
- **Viktigt att involvera föräldrarna**
  - trygga föräldrar är ett bra stöd för ungdomarna
- **Litteraturen beskriver olika organisatoriska insatser för bättre övergång**
  - särskilda ungdomskliniker
  - en särskild övergångskoordinator
  - planering tillsammans med unga, bedömning av delaktighetsgrad och ansvar för egenvård
  - integrering av barn- och vuxensjukvård

Olika insatser för att förbättra övergångsprocessen beskrivs och efterfrågas

- **Eventuella stödinsatser behöver omfatta processen i sin helhet**
  - från planering, stöd inför och under övergången till uppföljning och utvärdering efter övergång
- **Återkommande synpunkt är att relativt enkla åtgärder kan vara tillräckliga för att underlätta övergång**
  - även om det inte skulle lösa alla problem
  - saknas konsensus kring vad som är god tid och när förberedelserna ska starta

Agenda

Syfte och metod

Resultat

Slutsatser

Rekommendationer

Kommande projekt

Slutsatser

- **Övergångar behöver bli mer personcentrerade**
  - Unga behöver bli medskapare, istället för enbart mottagare, i övergångsprocessen
  - Vården måste ha helhetsperspektiv och individanpassa processen inför, under och efter övergång
- **Kontinuiteten är av särskild vikt vid övergångar**
  - Övergång innebär att personkontinuiteten i vården bryts och behöver byggas upp på nytt
  - Behov av fungerande informationsöverföring och sammanhängande vårdplanering, istället för det gap som kan uppstå i dag
- **Processen måste komma igång i tid och anpassas till de ungas behov**
  - Skillnader i hur unga upplever övergång, och lyckas navigera sig i vuxensjukvården
  - Unga känner osäkerhet p.g.a. skillnaderna mellan vårdorganisationer
- **Vetenskapligt stöd för olika övergångsprogram saknas**
  - Litteraturen visar att det vetenskapliga stödet för specifika insatser är otillräcklig
- **Förutsättningar för nationell uppföljning och utvärdering saknas**
  - Brister i tillgången till systematiskt insamlad data

Agenda

Syfte och metod

Resultat

Slutsatser

Rekommendationer

Kommande projekt

Rekommendationer

Landsting och regeringen

- ▶ Landstingen behöver driva ett systematiskt och målinriktat arbete med att göra övergångsprocessen mer personcentrerad och förtydliga ansvarsfördelningen för övergångar i praktiken
- ▶ Landstingen behöver skapa bättre förutsättningar för verksamheter inom hälso- och sjukvården att dra lärdomar av det som kommer fram i forskningen och av erfarenheter från lokala verksamheter
- ▶ Regeringen och landstingen behöver skapa förutsättningar för nationell uppföljning, utvärdering av och forskning om övergångar

Publicerad den 15 oktober 2019

Agenda

Syfte och metod

Resultat

Slutsatser

Rekommendationer

Kommande projekt

Samordning ungdomar med psykisk och social problematik

- ▶ En fördjupad analys av samordningsproblematiken för barn och unga med psykiska och sociala behov.
  - kunskap och samsyn om problem med samordning mellan socialtjänst, elevhälsa, och övrig hälso- och sjukvård finns
  - även försök att spegla barns, ungas och vårdnadshavares erfarenheter av dessa kontakter, men få lyckade beskrivningar ur ungas perspektiv
- ▶ **Syftet** med det egeninitierade projektet är
  - att öka kännedomen om vad unga vuxna med psykisk ohälsa och social problematik själva anser som viktigt vid kontakter med socialtjänst, elevhälsa och övrig hälso- och sjukvård med fokus på samordning
  - att bidra med kunskap som kan ligga till grund för utveckling av samordning
- ▶ **Målet** är
  - djupare förståelse för hur unga vuxna som har eller har haft psykiska och sociala problem uppfattade att samordningen fungerade
  - och hur de önskar att kontakterna med verksamheterna borde fungerat för att upplevas som samordnad

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

www.vardanalys.se

registrator@vardanalys.se

[@vardanalys](https://twitter.com/vardanalys)